Verejné zdravotníctvo [online]. ISSN 1337-1789, 2010, ročník VII, č. 1, http://www.verejnezdravotnictvo.sk

Herní práce v České republice: Uplatňování principu „Family centred care“, péče zaměřené i na rodinu pacienta

Mgr. Jana Vožechová

Souhrn

Následující článek popisuje princip Family centred care – péči zaměřenou i na rodinu pacienta, Chartu práv dětí v nemocnici, herní práci a herního specialistu a možnosti studia herní práce v České republice. Odkazuje na další zdroje zabývající se touto problematikou: zajímavé rozhovory, zahraniční organizace, dostupné publikace.

Klíčová slova: family centred care, herní specialista, herní práce, Charta práv dětí v nemocnici

Ke konci roku 2008 se v budově ředitelství Fakultní nemocnice Motol konala konference „Humanizace dětských nemocnic v Evropě“, kde hlavním přednášejícím hostem byla Peg Belson MBE, BA, Ph.D., Hon Fellow Royal College of Paediatrics & Child health, Londýn - psycholožka, zakládající členka původně rodičovské organizace na podporu hospitalizovaných dětí NAWCH (dnes Action for sick children). Konferenci pořádal Nadační fond Klíček a Společnost pro herní práci. Nabízí se otázka, proč psát v roce 2010 o konferenci konané v roce 2008? Od té doby se v České republice nekonala žádná obdobná konference zabývající se danou problematikou v takové šíři a pojetí. Příspěvky pojednávající o principu Family centred care, vzniku a etablování herní práce jako samostatné profese, práv hospitalizovaného dítěte z pohledu současných evropských norem EACH (o organizaci EACH níže), etických a legislativních souvislostech společného pobývání rodičů s hospitalizovanými dětmi v tuzemských nemocnicích a další, si vyslechli zájemci z řad studentů, zdravotníků, pedagogů, speciálních pedagogů a veřejnosti. Konferenci pořádal Nadační fond Klíček ve spolupráci se Společností pro herní práci.

Nadační fond Klíček, reprezentován manžely Markétou a Jiřím Královcovými je organizací, která se v České republice zasazuje o prosazení a „legalizaci“ oboru a profese herní specialista. Obor se neustále vyvíjí a o jeho ukotvení se Klíček ve spolupráci s dalšími stranami snaží už několik let. Například v květnu roku 2001 podalo Sdružení pro herní práci s dětmi v nemocnici společně s Profesní a odborovou

unií zdravotnických Čech, Moravy a Slezska návrh na doplnění vyhlášky o způsobilosti zdravotnických pracovníků o kategorii herní specialista. Návrh byl předložen odboru ošetřovatelské péče ministerstva zdravotnictví, zde byl však odmítnut pro „koncepční neujasněnost“. Prosazení oboru jakým je herní specialista je „během na dlouhou trať“ a vyžaduje mezioborovou a meziresortní spolupráci.

Ruku v ruce s etablování oboru přichází také vytvoření a prosazení kvalitního studijního programu, odpovídajícího svojí úrovní vzdělání odborníků v podobných oborech. V současné době lze studovat tento obor v rámci specializačního studia „Herní specialista“ na Univerzitě Palackého v Olomouci a v rámci studia organizovaného Nadačním fondem Klíček, Střední a Vyšší zdravotnickou školou v Plzni a Fakultou humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze „Specialista pro hru a komunikaci v domácí a institucionální péči“. Na UP v Olomouci je studium koncipováno jako tří semestrální, určené somatopedům v nemocnicích, dětským zdravotním sestrám, zdravotním sestrám dětských lůžkových oddělení nemocnic, učitelkám mateřských škol. Cílem studia je specializace na přípravu dětského pacienta na diagnostický či léčebný zákrok, schopnost pomoci pacientovi pochopit důvody hospitalizace a snížit psychickou tenzi u pacienta, jeho sourozenců a rodičů. Další informace ke studiu naleznete na adrese http://www.scv.upol.cz/rubriky/studijni-programy/herni-specialista/.

Dalším nabízeným studiem je taktéž tří semestrální studium důsledně vycházejícího z principu family centred care a mezioborového přístupu zaštítěného výše zmíněnými třemi organizacemi. Náplň učebního programu je rozdělena do čtyř skupin: kurzy herní práce – teoretická i praktická průprava, kurzy individuální a souvislé praxe, kurzy ošetřovatelských předmětů, souborná závěrečná zkouška. Studium je určeno zájemcům o herní práci (playwork, playtherapy) - ať už v této oblasti pracují, nebo o takové profesi uvažují, lidem, kteří přicházejí do kontaktu s nemocnými a hospitalizovanými dětmi a/nebo dospělými, všem zájemcům o mezioborově pojaté vzdělávání v oblasti pomáhajících profesí. Informace o studijním programu jsou dostupné na adrese http://www.herniprace.cz/.

Nadační fond Klíček je jedním z členů organizace EACH - European Association for Children in Hospital. EACH je zastřešující asociací pro organizace zabývající se „blahem“ dětí před, během nebo po pobytu v nemocnici. V současné době má EACH 18 členů ze šestnácti evropských zemí a Japonska. Činnosti

členských sdružení jsou přizpůsobeny potřebám každé konkrétní země a jejich cílem je: radit, informovat a poskytovat podporu rodinám, osobám, které pečují o nemocné děti; podporovat dobré vztahy mezi dětským pacientem, jeho blízkými, lékaři, zdravotními sestrami a dalšími pracovníky; jednat s vládními orgány směrem k zkvalitnění a zlepšení péče o děti ve zdravotnických zařízeních; usilovat o prosazení zásad Charty práv dítěte v nemocnici, atp.

Kolébkou Family centred care, herních specialistů, charty práv hospitalizovaného dítěte je právě Velká Británie. Praktické poznatky a dojmy z prostředí britských nemocnic v souvislosti s herní prací popisuje Jiří Ondrušák v kapitole „Hra je naše práce“ v knize Rukověť dramaterapie II. Velká Británie je jistě vzorem v přístupu péče o nemocné pacienty v souvislosti s přítomností herních specialistů ne dětských odděleních nemocnic, a s prosazováním principů vyplývajících z Charty práv dětí v nemocnici. Původně Chartu vypracovala NAWCH a se stala základním zdrojovým textem pro obdobné dokumenty ve světě. Charta spolu i s anotacemi je v anglickém originále dostupná na stránkách EACH. V českém znění je dostupná například na stránkách již zmiňovaného Klíčku na adrese http://www.klicek.org/hospital/charta.html):

CHARTA PRÁV DĚTÍ V NEMOCNICI

1. Děti mají být do nemocnice přijímány jen tehdy, pokud péče, kterou vyžadují, nemůže být stejně dobře poskytnuta v domácím ošetřování nebo při ambulantním docházení.
2. Děti v nemocnici mají mít právo na neustálý kontakt se svými rodiči a sourozenci. Tam, kde je to možné, mělo by se rodičům dostat pomoci a povzbuzení k tomu, aby s dítětem v nemocnici zůstali. Aby se na péči o své dítě mohli podílet, měli by rodiče být plně informováni o chodu oddělení a povzbuzováni k aktivní účasti na něm.
3. Děti a/nebo jejich rodiče mají právo na informace v takové podobě, jaká odpovídá jejich věku a chápání. Musejí mít zároveň možnost otevřeně hovořit o svých potřebách s personálem.
4. Děti a/nebo jejich rodiče mají právo poučeně se podílet na veškerém rozhodování ohledně zdravotní péče, která je jim poskytována. Každé dítě musí být chráněno před všemi zákroky, které pro jeho léčbu nejsou nezbytné, a před zbytečnými úkony podniknutými pro zmírnění jeho fyzického nebo emocionálního rozrušení.

5. S dětmi se musí zacházet s taktem a pochopením a neustále musí být respektováno jejich soukromí.
6. Dětem se musí dostávat péče náležitě školeného personálu, který si je plně vědom fyzických i emocionálních potřeb dětí každé věkové skupiny.
7. Děti mají mít možnost nosit své vlastní oblečení a mít s sebou v nemocnici své věci.
8. O děti má být pečováno společně s jinými dětmi téže věkové skupiny.
9. Děti mají být v prostředí, které je zařízeno a vybaveno tak, aby odpovídalo jejich vývojovým potřebám a požadavkům, a aby zároveň vyhovovalo uznaným bezpečnostním pravidlům a zásadám péče o děti.
10. Děti mají mít plnou příležitost ke hře, odpočinku a vzdělání, přizpůsobenou jejich věku a zdravotnímu stavu.

Tento dokument vychází z textu Charty práv dětských pacientů organizace "National Association for the Welfare of Children in Hospital" (NAWCH) se sídlem v Londýně. Překlad zdrojového textu pořídila Nadace Klíček se svolením této organizace.

Materiál v tomto znění podpořila Centrální etická komise při Ministerstvu zdravotnictví ČR v únoru 1992.

„Family centred care je filosofie péče, která usnadňuje spolupráci mezi rodinou a odborníky, udržuje rovnováhu mezi potřebami rodiny a radami odborníků, jedná s rodiči jako s rovnocennými partnery v ošetřovatelském týmu a v celém procesu léčebné a ošetřovatelské péče, do nějž odborníci vnášejí své odborné znalosti a z těchto znalostí vycházející služby, a rodiče zase informace o svém dítěti a jeho potřebách.“ (Královcovi, 2007)

Vymezení principu family centred care by si jistě zasloužilo rozsáhlejší vymezení, ale to by bylo předmětem samostatného článku. Ruku v ruce s příchodem Family centred care přicházejí také herní specialisté. Herní specialista je odborník, který *„pečuje především o dobrý psychický stav dětí, včetně kojenců a mladistvých a jejich rodičů“*. Náplní herní práce není dítě poučovat, vychovávat, ale citlivě a laskavě ho provázet úskalími hospitalizace. Herní specialista je společníkem dítěte a rodiny, které vnímá jako rovnocenné partnery, vždy vystupuje a koná v zájmu dítěte, respektuje jeho práva. Je součástí ošetřovatelského týmu, připravuje dítě na zákroky, ve spolupráci s rodiči navrhuje plán herních aktivit pro dítě, koordinuje informování dítěte a rodičů, přičemž dbá na srozumitelnost a návaznost informací, dohlíží na

provoz v herně, ve spolupráci s ostatními pracovníky připravuje vhodné informační pomůcky a materiály pro rodiče a děti, atp. (Řezníčková, 2003). Blíže popisují práci a praxi herního specialisty odkazy uvedené na konci článku, ale také rozhovor dostupný na http://www.zdn.cz/rozhovory/predstavujeme/411643, ve kterém popisuje Lída Romová z Fakultní nemocnice Plzeň práci herního specialisty. Je jednou z mála herních specialistů v České republice, které se daří, jak sama píše díky osvícenému vedení nemocnice, vykonávat herní práci v takovém rozsahu a míře.

Před samotným závěrem článku uvádím doslovný přepis letáčku vydaném Nadačním fondem Klíček ve spolupráci s organizací Kind en Ziekenhuis a European Association for Children in hospital.

Děti v nemocnici mají kromě práva na péči poskytovanou kvalifikovaným a odborně zdatným personálem právo na:

- přítomnost svých rodičů
- bezbolestně prováděné zákroky
- informace odpovídající jejich chápání
- spolurozhodování o poskytované péči
- příležitosti ke hře a vzdělávání
- kontakt se svými vrstevníky
- prostředí, které napomáhá zdravě

Děti v nemocnici často nedokáží porozumět tomu, co se s nimi děje, proto potřebují své rodiče také během:

- uvádění do anestezie
- probírání z anestezie
- lékařských vyšetření
- léčebných zákroků
- aplikace injekcí, šití ran, atp.
- poskytování ošetřovatelské péče
- a vůbec kdykoliv, kdy si to samy přejí.

Přítomnost rodičů na dětských odděleních nemocnic vyvolává u zúčastněných stran velké diskuse. Cílem tohoto článku není obhajovat či vyvracet názory na přítomnost rodičů na dětských odděleních.

Na závěr si dovolím uvést slova přední české herní specialistky Alice Řezníčkové *„V posledních letech dochází k významným změnám péče o děti*

v nemocnicích…příchod rodičů na dětská oddělení znamená nesporně zkvalitnění péče o nemocné děti…tento příznivý efekt je však podmíněn dobrou spoluprácí rodiny a zdravotnického týmu.“

Zdroje:

www.detivnemocnici.cz
www.klicek.org
www.each-for-sick-children.org
www.zdn.cz
www.upol.cz

různé studijní materiály získané v rámci studia „Specialista pro hru a komunikaci v domácí a institucionální péči“

1) KRÁLOVCOVI, J. a M. *Herní specialista jeho význam a role v kontextu hospitalizace dítěte a jejích historických souvislostí.* Praha: Nadační fond Klíček, 2007 – učební texty pro studenty certifikovaného programu

2) ONDRUŠÁK, J. *Hra je naše práce.* In: VALENTA, M. a kol. *Rukověť dramaterapie II.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2009, 180 s. ISBN 978-80-244-2274-9

3) ŘEZNÍČKOVÁ, A. *Herní práce s dětmi v nemocnici.* In: VALENTA, M. a kol. *Herní specialista v somatopedii.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, 218 s. ISBN80-244-0763-9

Adresa autora:
Mgr. Jana Vožechová
Univerzita Palackého v Olomouci
Pedagogická fakulta
Ústav speciálněpedagogických studií